

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ
В СУЧАСНОМУ ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ
(25–26 вересня 2020 р.)

МАТЕРІАЛИ
V МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

Міністерство освіти і науки України

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Приазовський державний технічний університет

Вища лінгвістична школа (м. Ченстохова, Польща)

Шуменський університет «Єпископ Костянтин Преславський»
(м. Шумен, Болгарія)

Східна Кембриджська міжнародна школа (м. Шен'янґ, Китай)

Бельцький державний університет імені Алеку Руссо (м. Бельці, Молдова)

Віденський університет (м. Відень, Австрія)

Університет Отто Фрідріха (м. Бамберг, Німеччина)

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В СУЧАСНОМУ
ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

(Мелітополь, 25–26 вересня 2020 р.)

**МАТЕРІАЛИ V МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

УДК81'24:316.74(06)

ББК 81.4я5

А 43

Редакційна колегія:

Солоненко Анатолій Миколайович – доктор біологічних наук, професор;
Москальова Людмила Юріївна – доктор педагогічних наук, професор;
Коноваленко Тетяна Василівна – доктор філологічних наук, доцент;
Гармаш Олена Леонідівна – доктор філологічних наук, доцент;
Акулова Надія Юріївна – кандидат філологічних наук, доцент;
Гуров Сергій Юрійович – кандидат педагогічних наук, доцент;
Куликова Людмила Анатоліївна – технічний редактор збірки.

А43 Актуальні проблеми функціонування мови і літератури в сучасному полікультурному суспільстві: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Мелітополь, 25–26 вересня 2020 р.). – Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2020. – 405 с.

У збірнику оприлюднено матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, яка відбулася у м. Мелітополі 25–26 вересня 2020 р.

Для студентів, аспірантів, викладачів навчальних закладів різних рівнів.

У тезисах збережено орфографію та пунктуацію авторів.

За достовірність та оригінальність викладення матеріалу відповідальність покладається на авторів.

УДК 81'24:316.74 (06)

ББК 81.4я5

© Авторський колектив, 2020

В. В. Лемещенко-Лагода
Таврійський державний
агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ТРАДИЦІЇ ЛЕКСИКОГРАФІЧНОЇ ФІКСАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО- МАРКОВАНИХ ОДИНИЦЬ У ШОТЛАНДСЬКО-АНГЛІЙСЬКИХ СЛОВНИКАХ

Дослідженню проблем вивчення національно маркованих лексичних одиниць, особливостей їхньої класифікації, функціонування та перекладу присвячені роботи таких мовознавців як Є. Верещагіна, І. Голубовської, Р. Зорівчак, В. Костомарова, М. Кочерган, О. Снитко, О. Тупиця, Н. Хіль, Дж. Ліон, П. Ньюмарк та ін. [9, с. 64].

Поняття «маркований» походить від французького слова «marquer» – «позначати», й означає такий елемент, що має стилістичне забарвлення. «Маркованість чи немаркованість мовних одиниць, – як зазначає П. Дудик, – найбільше виявляється на лексичному й синтаксичному рівнях мови. Так звані кореневі слова найчастіше стилістично немарковані, а похідні (афіксальні) слова (з префіксом чи суфіксом) здебільшого стилістично марковані» [6, с. 35].

На сьогодні відсутні лінгвістичні дослідження, які б висвітлювали теорію маркованої лексики загалом, зокрема зі складовою частиною «національний». До національно маркованих одиниць, на наш погляд, належать групи слів, семантичну структуру яких вирізняє національний компонент, культурномовне сприйняття дійсності, духовно-ментальний феномен.

Поняття «національно маркована лексика» теоретично неоднозначне. Більшість мовознавців у своїх дослідженнях оперують терміном «культурно маркована лексика» (хоча такий підхід передбачає безпосередній зв'язок із національною культурою та світоглядом) [4, с. 19]. На думку В. Кононенка, «фіксація культури в поширеному тексті, дискурсі зазвичай пов'язана з

вивченням національної культури світу...» [8, с. 31]. Попри відсутність єдиної класифікації названих лексем, як безеквівалентну лексику національно марковані одиниці трактують О. Кирик, В. Філонова [7, с. 41]. Є. Верещагін та В. Костомаров виокремлюють безеквівалентну та фонову лексику (частково безеквівалентну) [2, с. 45–51], Б. Гдовська до вже згаданих додає конотативну та ономастичну лексику [5, с. 40].

Національно-специфічну лексику мовознавці розглядають під різними кутами зору: з'ясовується зв'язок мови й ментальності, мови й культури, на матеріалі мовних фактів установлюються закономірності мовної поведінки різних етносів (Р. Кісь); виявляються особливості відображення культурних явищ у мові (А. Грищенко, В. Русанівський); простежується вплив культурного компонента на конотацію слова (Н. Ніколаєва); вивчаються стилістичні особливості української національно-характеристичної лексики в художньому тексті (О. Паламарчук); визначається естетична функція національно-культурного компонента семантики слова (М. Пилинський) [1, с. 31].

Поряд з цим у мовознавстві існують такі поняття як «фонові лексика», «лакуна», «реалія», «екзотизм», «етнографізм», «варваризм» тощо. Наявність такої значної кількості термінів на позначення лексичних одиниць з культурним компонентом у семантиці зумовлена відсутністю одностайної думки серед мовознавців щодо класифікації культурно маркованої лексики. Б. Гдовська класифікувала лексику з країнознавчим потенціалом і серед лексем-носіїв яскравої національно-культурної своєрідності розглядає:

- 1) безеквівалентну лексику;
- 2) конотативну лексику;
- 3) фонову лексику;
- 4) ономастичну лексику [5, с. 40].

Відомо також, що багато теоретиків перекладу давали визначення терміну «реалія». Болгарські вчені С. Влахов і С. Флорін дали найточніше визначення «реалії», стверджуючи, що це такі слова (і словосполучення), які називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального і історичного

розвитку) одного народу і чужі іншому [3, с. 8]. Ці слова, є носіями національного або історичного колориту, й як правило, не мають точних відповідників (еквівалентів) в інших мовах, а, отже, не піддаються перекладу на загальних підставах, вимагаючи особливого підходу [3, с. 47].

Існують різні точки зору про способи перекладу реалій, які в окремих позиціях відрізняються за своїм складом, хоча і мають схожі риси. Багатьох дослідників цікавила і цікавить проблема передачі реалій. Теоретики перекладу С. Флорін і С. Влахов пропонують такі прийоми передачі реалій у художньому перекладі: транскрипція (транслітерація), переклад (заміна), приблизний переклад, контекстуальний переклад [3, с. 87–92].

Найчастіше перекладачі використовують транслітерацію, так як передача звучання є більш ефективною, ніж передача графічного зображення. Транслітерація сприяє більш точній передачі національного колориту. С. Влахов і С. Флорін об'єднують транслітерацію і транскрипцію [3].

На даному етапі розвитку перекладацької діяльності спосіб транслітерації або транскрипції використовується досить часто, але буквена або звукова передача іноземного терміну не розкриває його значення, без знання іноземної мови читачеві буде важко сприйняти правильне значення реалії. При використанні транскрипції (транслітерації) необхідно пам'ятати про явище міжмовної омонімії, тобто про існування в мові перекладу слів, які є близькими за звучанням до перекладних реалій. Тому в певних ситуаціях перекладач повинен відмовитися від даного способу перекладу [9, с. 66].

Перенасичення транскрибованих (транслітерованих) слів може привести до перевантаження тексту, а це ускладнить сприйняття перекладу.

Переклад реалій (заміна) застосовується в тих випадках, коли транскрипція (чи транслітерація) за певних обставин неможлива. Також розрізняють такі види перекладу реалій: введення неологізму (калька, напівкалька, освоєння, семантичний неологізм), приблизний переклад (гіпонімічний переклад, функціональний аналог, описовий переклад), контекстуальний переклад. Введення неологізму – засіб перекладу реалії зі збереженням її колориту і

достовірності шляхом утворення нового слова або словосполучення. Такими словами є кальки і напівкальки. Семантичний неологізм – це нове слово або вираз, створене перекладачем, яке дозволяє зрозуміти смисловий зміст іншомовної реалії. Даний спосіб відрізняється від кальки відсутністю етимологічного зв'язку з оригінальним словом. Переклад реалій за допомогою неологізмів найменш поширений, так як нове слово створюється одним автором [9, с. 66].

Приблизний переклад використовується найчастіше для перекладу реалій. За допомогою цього способу вдається найкраще передати предметний зміст реалії, але при цьому втрачається її колорит, так як відбувається заміна конотативного елемента нейтральним по стилю, тобто словом або словосполученням з нульовою конотацією [9, с. 66].

Аналізуючи шотландсько-англійські та англо-шотландські словники можна побачити, що досить розповсюдженими є усі три вищезазначені методи перекладу

Так, у *Scottish National Dictionary* лексикографи вдаються до описового перекладу поняття «kilt» [10]:

KILT, v.1, n.1 Also kelt, †quelt. [Sc. kilt, Abd. + kjilt] – n. A part of the modern male Highland dress, consisting of a skirt made of tartan cloth, hung from the waist and reaching to the knee, plain in front but thickly pleated at the back. It appears to have originated sometime in the late 17th c. or in the earlier part of the 18th c. from cutting the belted plaid across at the waist so as to make a separate garment. It was orig. called the little kilt or Filibeg, q.v. It is incorrect Sc. usage to use the pl. kilts as a sing.

У свою чергу до наступного поняття автори підібрали англійський функціональний аналог, представивши поняття «Hogmanay» як «New Year's Eve» [10]:

HOGMANAY, n. Also .†hogmana(e); hogminay, -ae, hogmenay, †-ai, †hogmyuae, †hoguemennay, hogmonay, -eu; †hagmenay, †-ai, †hagmané; hug-menay (Gall. 1824 MacTaggart Gallov. Encycl. 273); ¶huigmanay (Sc. 1829 G.

Robertson Recollections 117); ʰhohmanay; ʰhagmonick; hangmanay (Rxb. 1832 Border Mag. (May 1938) 75, 1923 Watson W.-B.); hanginay (Rxb. 1923 Ib.); ʰhogernoany, huggeranohni (Sh. 1948 New Shetlander No. 13. 19, 24). [hɔgmə'ne:]

1. The 31st December, the last day of the year, New Year's Eve. Gen.Sc. Also found in some n.Eng. dials.

Sc. 1696 Atholl MSS. (1 Jan.):

I passed on of his sh[illing]s to too poor women I brought up to my chamber yester-night to heare them sing a hog ma nae song.

Sc. 1774 Lyon in Mourning (S.H.S.) III. 328:

Цілком очевидним є те, що репрезентація кожної національно маркованої лексичної одиниці залежить від багатьох факторів, серед яких ареол вживання, значення ЛО, функціональна роль, тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар М.В. Класифікація національно маркованих одиниць. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія: Філологія. Педагогіка. Психологія.* Випуск 30, 2015. С.31–36.
2. Верещагин Є.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. 4-е изд. перераб. и доп. М. : Русский язык, 1990. 246 с.
3. Влахов С., Флорин С. Непереваемое в переводе. М.: Международные отношения, 1980. 343 с.
4. Гдовська Б. Лексика страноведческих реалий в художественном тексте : дисс. ... канд. філол. наук : 10.02.01. К., 1993. 210 с.
5. Демська О. Вступ до лексикографії: навч. посіб. К.: Києво-Могилянська академія, 2010. 265 с.
6. Драбовська В. А. Сучасні тенденції англомовної навчальної лексикографії. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія. Збірник наукових праць.* Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2013. Вип. 17. С. 119–124.

7. Кирик О., Філонова В. Предметно-тематична класифікація культурно маркованої лексики в японських народних казках. *Вісник Київського національного університету. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. 2013. Вип. 45. С. 41–48.
8. Кононенко В. Мова у контексті культури. Київ–Івано-Франківськ : «Плай», 2008. 390 с.
9. Мороз Т.О. Специфіка перекладу культурно маркованих одиниць. *Молодий вчений*. 2018. №4.4 (56.4). С. 64–68.
10. The Dictionary of the Scots language [Електронний ресурс]. 2000. URL:<http://www.dsl.ac.uk/>

Н. В. Романова

Херсонський державний університет

СЕМАНТИКА СЛОВА *WELT* У СВІТЛІ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДАНИХ

Дослідження семантики загальних філософських понять з позиції спрямованого асоціативного експерименту дають змогу хоча б частини реконструювати уявлення сучасної людини про навколишній світ і себе в ньому [3; 4]. Доведено, що тотальна глобалізація зумовлює зміни ціннісних орієнтирів людства загалом і німецького етносу зокрема, сприяє появі дифузної оцінки й аксіологічної упередженості, формує нову культуру вияву емоцій та нові образи-еталони сили – розумова обмеженість молодих чоловіків [2].

Цікаві міркування з приводу онтології світу знаходимо в монографії В. Г. Таранця «Походження поняття числа і його мовної реалізації (до витоків індоєвропейської прамови)». Вчений не безпідставно стверджує, що поява абстрактних понять і суджень є результатом перетворень конкретних